

عوارض داروهای مصرفی در چشم پزشکی

داروهای رایج در درمان بیماری های چشمی همانطور که می توانند باعث بهبود بیماریهای چشمی شوند ، در صورت مصرف نابجا، خود سرانه و یا بیشتر از مقدار تجویز شده می توانند عوارض چشمی و در مورد بعضی از آنها عوارض عمومی و خیمی به همراه داشته باشند . عوارض چشمی میتوانند موجب کاهش بینایی یا ناتوانی چشمی شدید و گاهی غیر قابل برگشت شوند . قبل از بیان عوارض داروهای چشمی که به طور نابجا مورد استفاده قرار میگیرند بهتر است به چند نکته مهم اشاره شود :

۱- اگر به برچسب تمام قطره های چشمی دقت نمایید بر روی آنها نوشته شده است "قطره استریل چشمی " . آیا می دانید این باور غلط در ذهن بسیاری از افراد اجتماع و حتی متأسفانه افراد تحصیلکرده وجود دارد که صرفاً استریل بودن قطره چشمی مجوز استفاده از آن دارودر هر بیماری چشمی می باشد بدون توجه به این نکته که هر دارویی باید استریل و خالی از هر گونه آلودگی باشد ، زیرا در غیر این صورت می تواند باعث عفونت چشمی شود . آیا می توانید حدس بزنید عدم توجه به این نکته چه عواقب وخیمی را میتواند به همراه داشته باشد ؟

۲- آیا می دانید با استفاده از قطره های چشمی شخص دیگر با آنکه علایم بیماری مشابه باشند علاوه بر احتمال آلوده کردن چشم شما ممکن است باعث بدتر شدن بیماری چشمی شما و عوارض وخیم چشمی شوند ؟

۳- از آنجا که بسیاری از بیماریهای چشمی مشابهی مبتلا شدید هرگز بدون تجویز پزشک و به طور خود سرانه از آن دارو استفاده نکنید .

۴- از مصرف قطره ای که بر چسب ندارد جدا " خود داری کنید زیرا میتواند عواقب وخیمی به همراه داشته باشد .

۵- در صورت کدر شدن یا تغییر رنگ محلول قطره ها از مصرف آن خود داری کنید.

۶- داروها را دور از دسترس اطفال قرار دهید.

۷- بعد از مصرف داروها دستها را بشویید یا دارو روی آنها باقی نماند.

۸- در صورتیکه با مصرف یک دارو چشمی (قطره ، پماد یا قرص) دچار علایم دیگری شدید یا علایم بیماری بدتر شد سریعاً" به پزشک مراجعه کنید زیرا بسیاری از داروها می توانند عوارض موضعی چشمی یا عوارض عمومی در بدن ایجاد کنند .

۹- یک اصل مهم جهت جلوگیری از بروز بسیاری از عوارض جانبی ناشی از داروهای چشمی که به طور موضعی (قطره چشمی) مصرف می شوند پیشگیری از مصرف مقدار اضافه است . که علاوه بر ضرر جانی باعث ضرر مالی نیز می شود . آیا می دانید : در هنگام مصرف قطره چشمی در هر بار مصرف فقط یک قطره لازم است . زیرا حجمی که حفره چشم می تواند در خود نگه دارد حتی کمتر از یک قطره است !

۱۰- هرگز نباید تعداد دفعات ریختن قطره در چشم و روزهای مصرف دارو را خود سرانه زیاد کنید زیرا با دست خود عوارض جانبی دارو را افزایش می دهید بدون اینکه نتیجه بگیرید .

۱۱- با مصرف بعضی از داروها ممکن است دچار ترس و حساسیت در مقابل نور شوید جهت کاهش آن می توانید از عینک آفتابی استفاده کنید.

۱۲- اگر بعد از مصرف دارو در مدت مشخص بهبودی حاصل نشد یا بیماری بدتر شد و یا در صورت بروز درد خارش و تورم چشم ، چشم پزشک را آگاه سازید .

۱۳- اگر چندین داروی موضعی مصرف میکنید باید بین مصرف هر دارو با داروی بعدی ۵ دقیقه فاصله بگذارید تا داروی اول توسط داروی دوم شسته نشود .

۱۴- کسانی که از لنزهای نامرئی استفاده می کنند در مصرف قطره های چشمی احتیاط کنند زیرا بعضی از قطره ها اثرات بدی بر روی لنز نامرئی دارند .

در ادامه به عوارض داروهای رایج در چشم پزشکی می پردازیم :

الف- بی حس کننده های موضعی : قطره تتراکائین (tetracain) : این قزره در بسیاری از موارد نزد افراد بعنوان قطره جوشکاری شناخته شده است و جهت درمان سوزش و درد چشم که بدنبال جوشکاری بدون عینک محافظ رخ میدهد و یا به علت خاصیت ضد درد به طور خود سرانه مصرف میشود . آیا می دانید مصرف این دارو میتواند باعث زخم قرنیه ، کدورت قرنیه و پنهان کردن علائم بعضی از بیماریهای خطرناک چشمی و حتی از دست رفتن چشم شود ! این دارو به هیچ عنوان برای مصرف خانگی نسخه نمی شود و استفاده از این دارو بدون تجویز پزشک مطلقاً ممنوع است

ب- ضد احتقان و حساسیت موضعی : قطره نفازولین (naphazolin) - نفازولین + آنتازولین (naphazolin+ antazolin) آیا میداند مصرف این داروها در کودکان به دلیل امکان بروز ضعف سیستم عصبی مرکزی و در نتیجه اغما و کاهش شدید دمای بدن توصیه نمی شود و ممنوع است.

آیا میدانید از عوارض این دارو بروز حمله آب سیاه به دلیل گشاد شدن قابل توجه مردمک (سیاهی چشم) است .

این دارو هم چنین میتواند باعث تحریک ، پر خونی ، افزایش یا کاهش فشار چشم نیز شود. در صورت مصرف مکرر ممکن است قرمزی و آبریزش چشم بدتر شود. آیا می دانید در صورت جذب عمومی دارو باعث درد قلبی ، افزایش فشار خون و افزایش قند خون می شود که در صورت بروز این عوارض باید دارو را بلا فاصله قطع کنید . همچنین مصرف همزمان از این دارو با بعضی از داروهای اعصاب باعث بروز بحران افزایش فشار خون میشود بنابراین از مصرف خود سرانه این داروها جدا" خود داری کنید .

ج-قطره های گشاد کننده مردمک : شامل قطره آتروپین (atropine) هماتروپین (homatropine) فنیل افرین (phenylephrine) تروپیکامید (tropicamide) سیکلپنتولات (cyclopantolate) میباشد.

آیا میدانید مصرف قطره آتروپین در شیر خواران ، منگولیسیم (سندرم داون) ضایعات مغزی و کودکان زال ممنوع است . این داروها باعث بزرگ شدن سیاهی چشم و تاری دید میشوند و در صورت جذب عمومی دارو میتواند باعث از دست دادن مهارت در انجام کارها ، اغتشاش شعور یا رفتار غیر عادی ، تب ، قرمزی صورت ، توهم ، افزایش تشنگی ، خشک شدن غیر عادی دهان ، بشورات پوستی ، لکنت زبان ، ضربان تند و غیر عادی قلب و افزایش فشار خون شوند . آیا میدانید مصرف نابجای این داروها میتواند باعث حمله آب سیاه (گلوکوم) بازایه بسته ، در افرادی که دارای سابقه فامیلی آب سیاه ، سن بالای ۷۰ سال ، دور بینی بالا ، سابقه قرمزی و درد چشم بدنال گشاد شدن مردمک دارند ، شود . علائم حمله حاد آب سیاه شامل درد شدید همراه با تاری دید و قرمزی ملتحمه چشم میباشد که با بروز این علائم باید سریعاً به پزشک مراجعه نمایید زیرا تداوم آن می تواند عوارض غیر قابل برگشتی به همراه داشته باشد .

گاهی ۲۴ تا ۷۲ ساعت بعد از مصرف آتروپین و هماتروپین اگزمای حاد پوست پلک همراه با قرمزی و ضخیم شدن جرم مانند آن رخ میدهد . این داروها در درمان دراز مدت باعث برگشتن پلک تحتانی به خارج همراه با افزایش رنگ پوست پلک ها میشوند .

د- داروهای ضد میکروبی

× قطره سولفاستامید ۱۰ و ۲۰٪ (sulfacetamide) : رایجترین داروی مورد مصرف در درمان عفونت چشم است . مصرف این دارو باعث تاری گذرا ، سوزش و گزش گذرای چشم ، حساسیت به نور ، پر خونی چشم ، ورم یا سایر علائم تحریک که قبل از مصرف این دارو وجود نداشته اند (حساسیت مفرط) میباشد . آیا میدانید بندرت این دارو می تواند باعث عارضه وخیمی بنام نشانگان استیون – جانسون شود که با

قرمزی پوست بدن که همراه با زخم دهانی ، ورم ملتحمه چشم ، التهاب مخاط بینی و میزراه ، تب و سر درد شدید باشد که قبل از بروز ضایعات پوستی بروز میکنند . در صورت بروز این علائم دارو را فوراً قطع کرده به پزشک مراجعه کنید .

× قطره کلرامفنیکل (chloramphenicol) : این دارو در اثر مصرف طولانی مدت و گاهی حتی یکبار مصرف باعث اختلالات خونی کشنده و یک نوع کم خونی شدید شود که با علائم رنگ پریدگی پوست ، گلو درد یا تب ، خونریزی یا کبودی غیر عادی همراه با ضعف یا خستگی غیر عادی شود که نشان دهنده ضعف غیر قابل برگشت مغز استخوان می باشد که باید سریعاً " دارو را قطع کرده و به پزشک مراجعه کنید . مصرف این دارو بخصوص در بچه ها گاهی باعث التهاب عصب بینایی و تاری دید می شود که همیشه با قطع مصرف دارو بینایی باز نمی گردد .

توجه : این دارو را نباید بیشتر از یک هفته مصرف کرد .

× قطره جنتامایسین (gentamicin) : باعث خارش ، قرمزی ، ورم ملتحمه یا پلک همراه با ضخیم شدن جرمی شکل آنها میشود .

× پماد چشمی جنتامایسین : ممکن است باعث تاری دید شود .

× پماد چشمی تتراسیکلین و اریترومایسین : مصرف این داروها ممکن است تاری دید ایجاد نماید .

ذ- داروهای کورتیکواستروئید موضعی : (بتامتازون ، دگزامتازون ، پردنیزولون و هیدروکورتیزون)

آیا از عوارض وخیم این داروها که به طرز شایعی به طور نابجا در حالت های خارش و آلرژی چشمها توسط افراد مصرف میشود اطلاع دارید ؟ این داروها که به شکل قطره یا پماد مصرف میشوند ممکن است مکانیسمهای دفاع موضعی چشم را ضعیف کنند و باعث کاهش بینایی و صدمه چشم به علت زخم قرنیه شوند در این موارد یک بهبودی کوتاه مدت به بهای فاجعه آبی دراز مدت بدست می آید . خطر بالقوه خطرناک دسگری که در مصرف دراز مدت این داروها متوجه مشخص است افزایش

فشار داخل چشم (آب سیاه) می باشد که باعث کاهش تدریجی و بی سرو صدای بینایی و در نهایت نابینایی میشود .

این دارو ها هم چنین باعث ایجاد یا تشدید آب مروارید میشوند .

ج- دارو های مورد استفاده در درمان آب سیاه و گلوکوم :

× قطره پیلوکارپین (pilocarpine) : مصرف این دارو میتواند باعث پرخونی ملتحمه - سردرد شقیقه ای یا فوق حدقه ای ، نزدیک بینی ، کاهش بینایی در نور کم ، اشک ریزش ، جدا شدن شبکیه و کدورت عدسی (در مصرف درازمدت) شود . در صورت جذب عمومی این دارو میتواند باعث تهوع ، استفراغ ، اسهال ، بی اختیاری ادرار ، افزایش ترشح بزاق ، تنگی نفس شود که در صورت بروز آنها باید دارو را قطع کرده به پزشک مراجعه نمایید .

× قطره تیمولول (timolol) : آیا میداند مصرف این دارو میتواند موجب واکنش های شدید و حتی کشنده شود؟ عوارض چشمی آن شامل التهاب لبه پلک ، التهاب ملتحمه ، کاهش ترشح اشک و با شیوع کمتر سوزش و خارش چشم می باشد . علائم جذب عمومی دارو شامل اضطراب ، درد قفسه سینه ، ضربان غیر عادی کوبنده ، کاهش ضربان قلب ، تهوع یا استفراغ، ورم پا یا ساق پا (نارسایی قلبی) ضعف یا خستگی غیرعادی و خس خس سینه یا اشکال در تنفس بخصوص در بیماران مبتلا به آسم میشود . آیا می دانید مصرف این دارو در حساسیت مفرط ، کاهش شدید ضربان قلب آسم ، بیماریهای مزمن انسدادی ریه ممنوع است ، و افراد مبتلا به بیماری دیابت شیرین ، اختلال عملکرد کبد و کلیه و نارسایی عروق کرونر باید دارو را با احتیاط مصرف کنند ؟

× قرص استازولامید (acetazolamide) : در درمانهای کوتاه مدت عوارض جانبی دارو شامل بی حسی و احساس سوزش دست و پا ، از دست دادن اشتها ، افزایش دفعات دفع ، خواب آلودگی و خستگی می باشد گاهی اوقات حالت نزدیک بینی نیز ایجاد میشود که قابل برگشت است . هم چنین این دارو به طور نادر باعث کاهش پتاسیم خون میشود که علائم آن شامل : خشکی دهان عطش ، بی نظمی ضربان قلب ،

درد عضلات ، تهوع یا استفراغ و نبض ضعیف می باشد . در بیماران مبتلا به دیابت باید با احتیاط مصرف شود . زیرا باعث افزایش قند خون میشود . گاهی با مصرف این دارو احساس طعم فلزی در دهان و از دست دادن حس چشایی و بویایی نیز دیده شده است .

توجه : مصرف این دارو در افرادی که سابقه حساسیت به سولفوتامیدها دارند ممنوع است

× قطره اپی نفرین (epinephrin e) : به عوارض موضعی شامل : التهاب پلک و ملتحمه به علت تماس دارو با ملتحمه ، رسوب پگمان در ملتحمه و کاهش دید در افرادی که سابقه عمل آب مروارید دارند می باشد .

از عوارض دیگر آن سردرد ، افزایش ضربان قلب و فشار خون می باشد . هم چنین باعث اشک ریزش به محل انسداد در سوراخ مجرای خروج اشک و رسوب پیگمان بر روی لنزهای نامرئی میشود .

چ- قطره یدوکسوریدین (idoxuridine) : آیا میدانید مصرف آن میتواند باعث اشک ریزش به علت تنگی یا انسداد سوراخ مجرای اشک شود . عوارض دیگر این دارو شامل : افزایش حساسیت چشم ها به نور ، خارش ، قرمزی ، ورم ، درد و تاری دید می باشد . گاهی علائم حساسیت مفرط به شکل علائم تحریک که قبل از درمان وجود نداشته است بروز میکند . آیا میدانید این دارو و قدرت سرطان زائی دارد .

× قطره t.f.t (trifluridine) :

آیا میدانید از عوارض این دارو سوزش ، تحریک ، اشک ریزش به علت انسداد یا تنگی سوراخ مجرای اشک ، ادم پلک ها ، پرخونی ملتحمه و افزایش فشار داخل چشم می باشد .